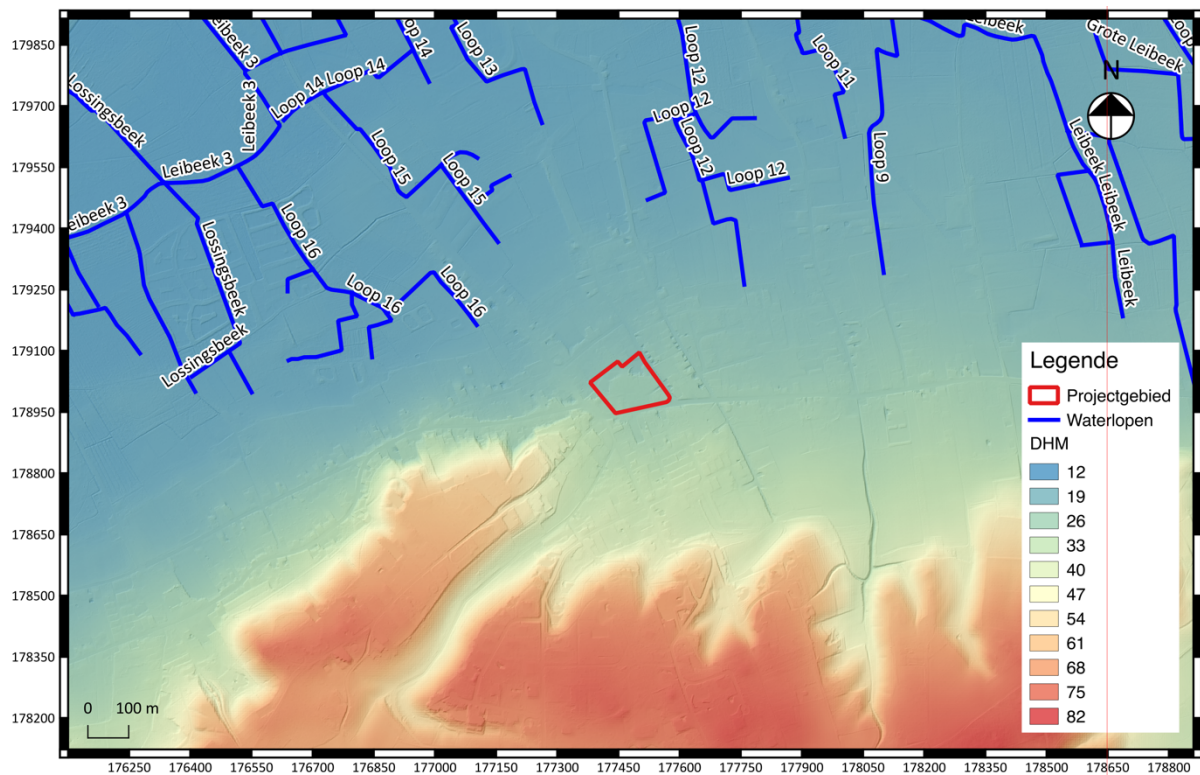

Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek voor het WZC Sint-Margaretha te Holsbeek

Laurane Dupont

**Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek voor
het WZC Sint-Margaretha te Holsbeek**

Laurane Dupont

**Tienen 2019
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek voor het WZC Sint-Margaretha te Holsbeek

Initiatiefnemer:	Osar Architects
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Laurane Dupont
Auteurs:	Laurane Dupont
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2019, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1	Bureauonderzoek	p. 3
1.1	Beschrijvend gedeelte	p. 3
1.1.1	Administratieve gegevens	p. 3
1.1.2	Archeologische voorkennis	p. 5
1.1.3	Onderzoeksopdracht	p. 5
	Vraagstelling	p. 6
	Randvoorwaarden	p. 6
	Beschrijving geplande werken	p. 7
	<i>Huidige situatie</i>	p. 7
	<i>Geplande werken</i>	p. 9
1.1.4	Werkwijze en motivering bronselectie	p. 14
1.2	Assessmentrapport	p. 15
1.2.1	Landschappelijke ligging van het projectgebied	p. 15
1.2.2	Historische beschrijving	p. 22
1.2.3	Archeologisch kader van het projectgebied	p. 28
	<i>1.2.3.1 Prehistorisch sitecomplex</i>	p. 28
	<i>1.2.3.2 Lager gelegen kleigronden</i>	p. 28
	<i>1.2.3.3 Overgangszone tussen de Diestiaanheuvel en de Wingevallei</i>	p. 29
	<i>1.2.3.4 Hoger gelegen leemruggen (oeverwallen)</i>	p. 30
	<i>1.2.3.5 Metaaltijden en historische periodes</i>	p. 30
1.2.4	Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	p. 33
1.2.5	Beantwoording onderzoeksvragen	p. 34
Hoofdstuk 2	Programma van maatregelen	p. 37
2.1	Administratieve gegevens	p. 37
2.2	Gemotiveerd advies	p. 39
2.3	Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	p. 41
	2.2.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	p. 41
	2.2.2 Onderzoeksmethode	p. 42
	2.2.3 Onderzoekstechnieken	p. 44
	2.2.4 Noodzakelijke maatregelen voor de bescherming van archeologisch erfgoed	p. 49
	2.2.5 Voorziene afwijking ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	p. 49
	Bibliografie	p. 50

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2019K72

Aanleiding: De opgemaakte archeologienota kadert in een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen buiten de vastgestelde archeologische zones met een projectgebied met een totale oppervlakte van ca. 16275 m² en een vergunningsgebied van 4287 m². Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer bedraagt en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in archeologische zones.
(Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).

Erkend archeoloog: Laurane Dupont (OE/ERK/Archeoloog/2015/000212)
Studiebureau Archeologie bvba (OE/ERK/Archeoloog/2015/00002)

Actoren: Laurane Dupont

Locatie: Holsbeek, Kortrijksebaan 4 (fig. 1.1 t.e.m. 1.6)
Bounding box: punt 1: x= 177380, y= 178947
punt 2: x= 177576, y= 179096

Holsbeek, Afd. 1, sectie B, perceelnummer 153D3

Relevante termen¹: Bureauonderzoek, (Zand)leemstreek, buitengebied

Verstoorde zones: Het projectgebied is gedeeltelijk bebouwd en verhard.

¹ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

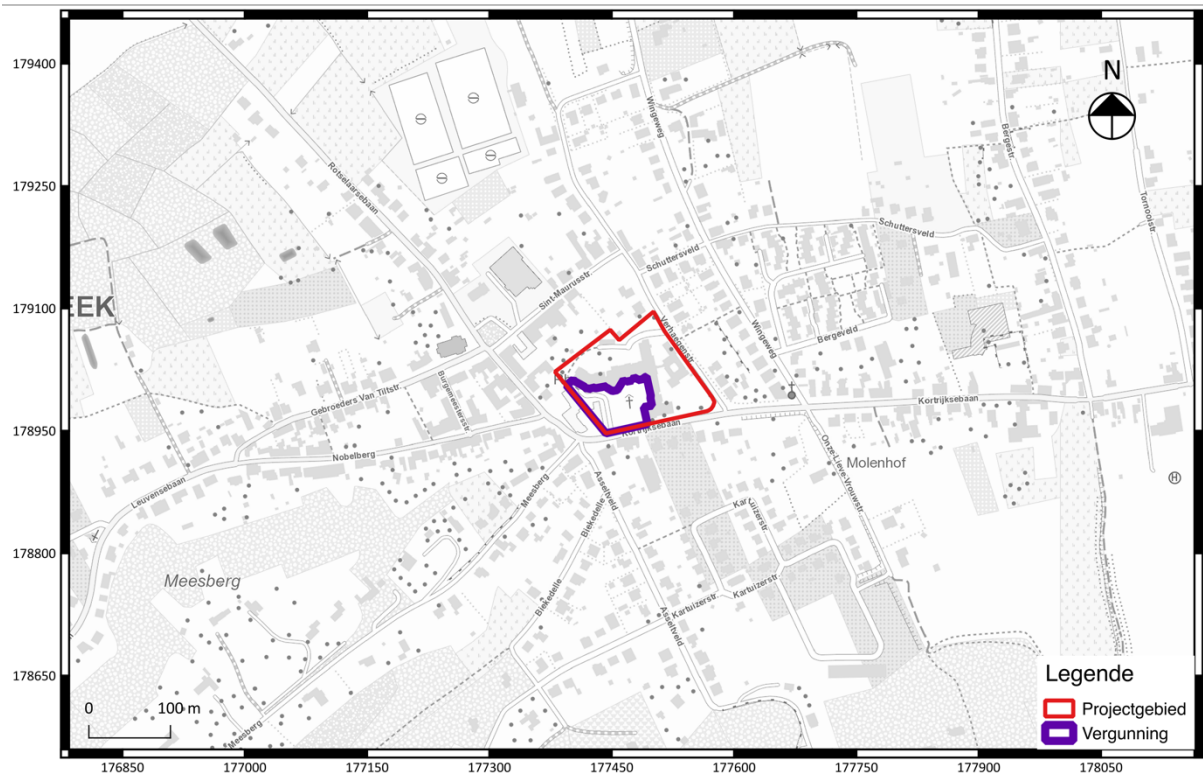

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©AGIV).

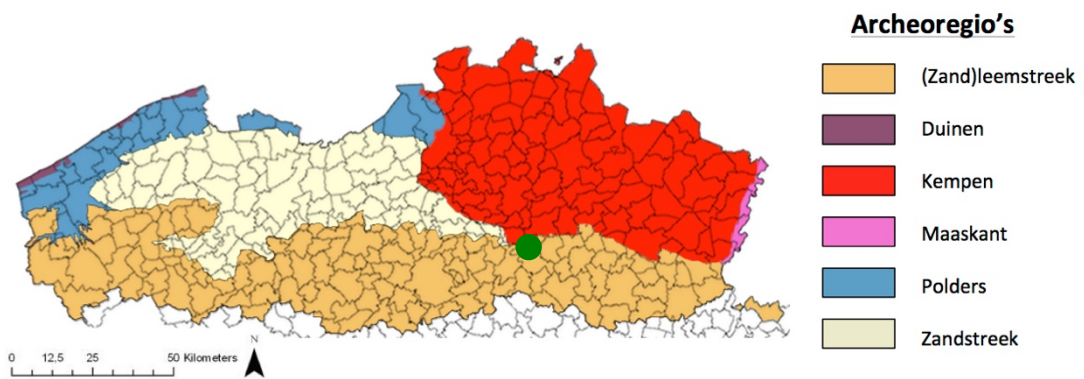

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's².

² <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

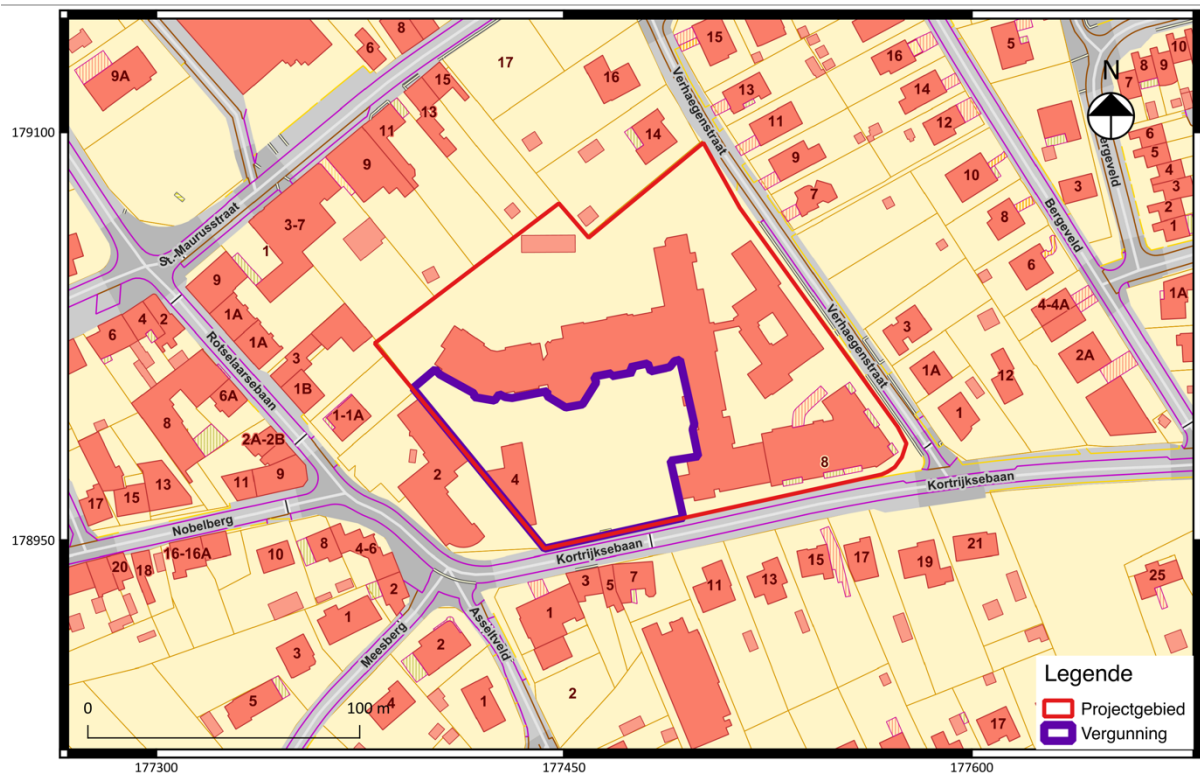

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©AGIV).

1.1.2 Archeologische voorkennis

Geen.

1.1.3 Onderzoeksopdracht

Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code Goede Praktijk draagt een aantal mogelijke onderzoeksfasen aan, opgedeeld in prospectie zonder ingreep in de bodem³ (te weten de bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering) en prospectie met ingreep in de bodem⁴ (het verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten en proefputten in functie van steentijd artefactensites). Na voltooiing van elke fase in het vooronderzoek wordt afgewogen of verder vooronderzoek noodzakelijk is en wat de aard van dat vooronderzoek is. Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met

³ Zie Code van Goede Praktijk versie 4.0 hoofdstuk 7 paragraaf 7.1 t/m 7.5.

⁴ Zie Code van Goede Praktijk versie 4.0 hoofdstuk 8 paragraaf 8.1 t/m 8.7.

ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven.
- een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.
- een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.
- een plan van aanpak voor een behoud *in situ* op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek immers is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het *mogelijk* deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het *nuttig* deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overdreven *schadelijk* voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het *noodzakelijk* deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Vraagstelling:

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?
- Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.
- Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud *in situ* van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Beschrijving geplande werken:

Voor een correcte inschatting van de verstoring van de bodem wordt in deze subparagraaf een gedetailleerde beschrijving van de geplande bodemingrepen van de initiatiefnemer opgesteld, geïllustreerd met (de meest recente) bouwplannen en doorsnedes⁵ voor zover deze reeds zijn opgemaakt.

Huidige situatie:

Het projectgebied behelst het gebouwencomplex van het rust- en woonzorgtehuis Sint-Margaretha. Het perceel wordt omsloten door de Kortijksebaan in het zuiden, de Verhaegenstraat in het oosten en overige bebouwde percelen in het noorden en in het westen. Het projectgebied is momenteel grotendeels bebouwd en verhard met versnipperd enkele groenzones (fig. 1.4-1.5).

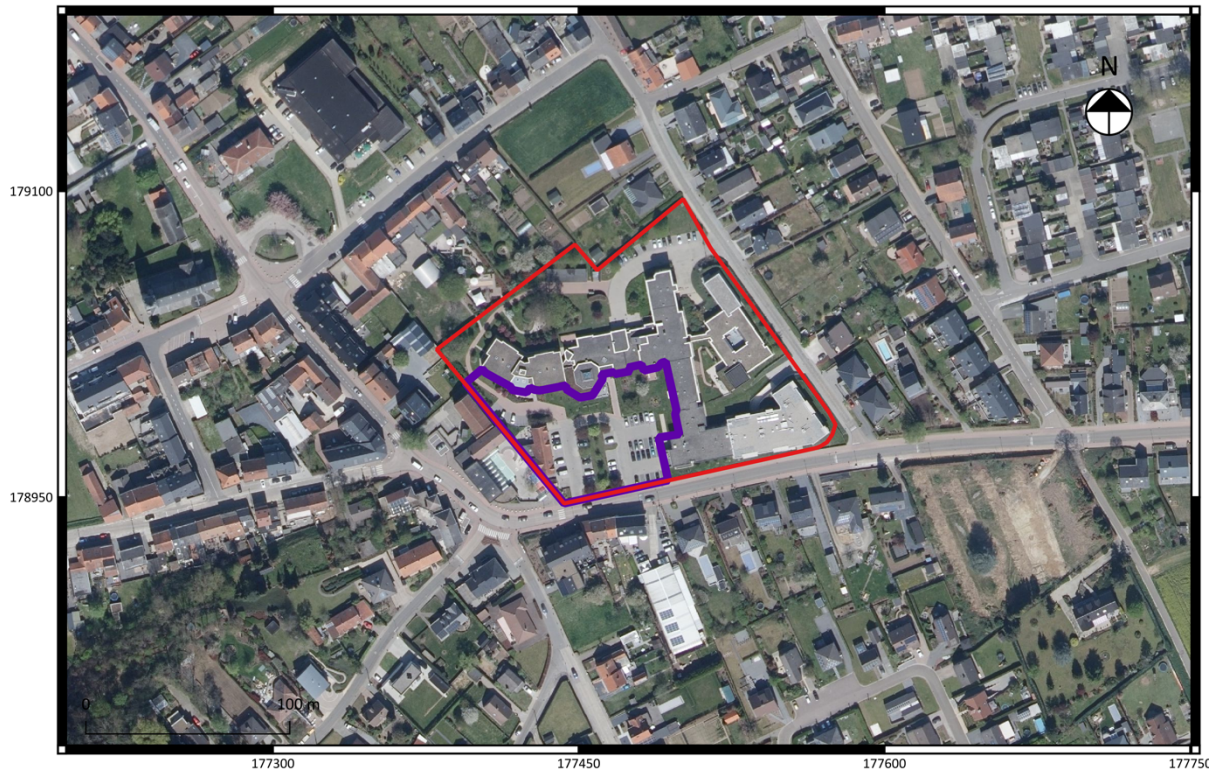

Fig. 1.4: Huidige terreingesteldheid (© AGIV).

⁵ Alle bouwplannen werden ter beschikking gesteld door de initiatiefnemer.

inplanting
bestaande toestand
1/500
osar | 19.08.2019

Fig. 1.5: Bestaande toestand.

Geplande werken:

De initiatiefnemer wenst een nieuw gebouw toe te voegen aan het reeds bestaand gebouwencomplex. Dit gebouw zal aansluiting vinden met de zuidelijke vleugel van het complex, ter hoogte van de huidige parkeerplaats (fig. 1.6 en 1.7). Het gebouw is gedeeltelijk onderkelderd en heeft twee bouwlagen (fig. 1.8 en 1.9). Ten westen van de nieuwbouw worden ook parkeerplaatsen aangelegd.

De diepte van de ontwikkeling zal ongeveer 3,36 onder de vloerpas van het huidige gebouw komen te liggen (fig. 1.10).

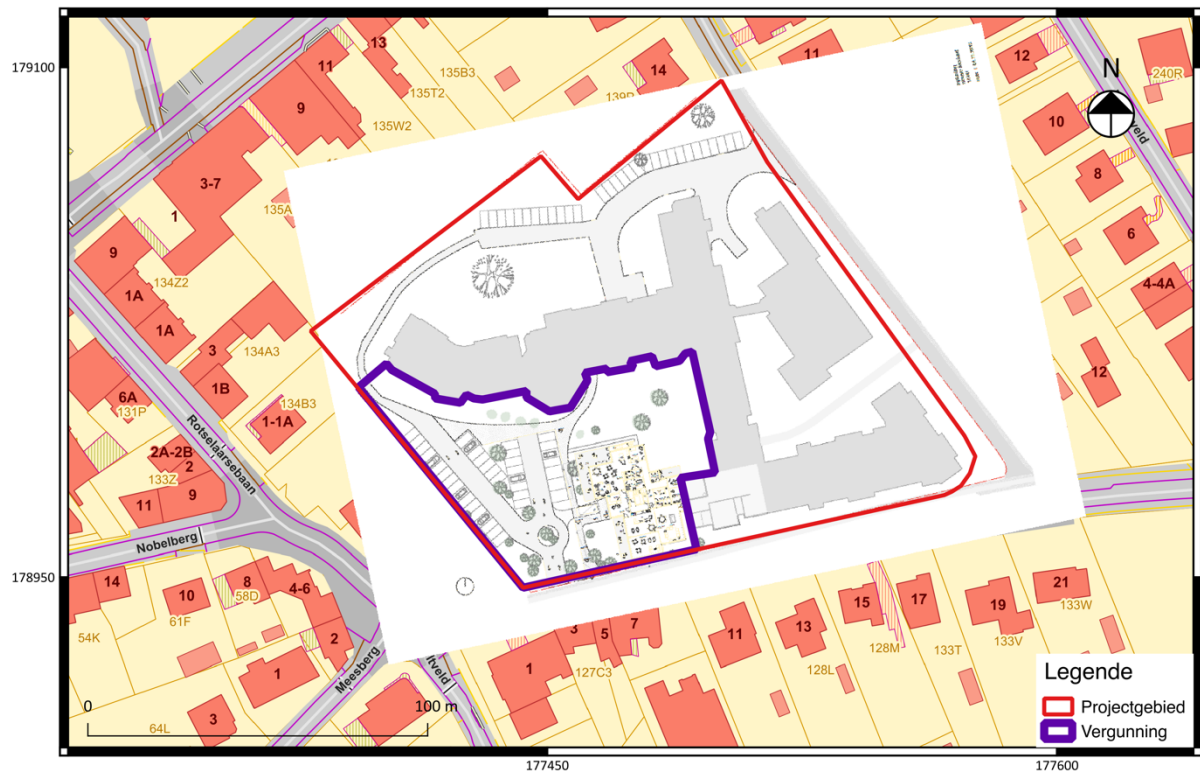
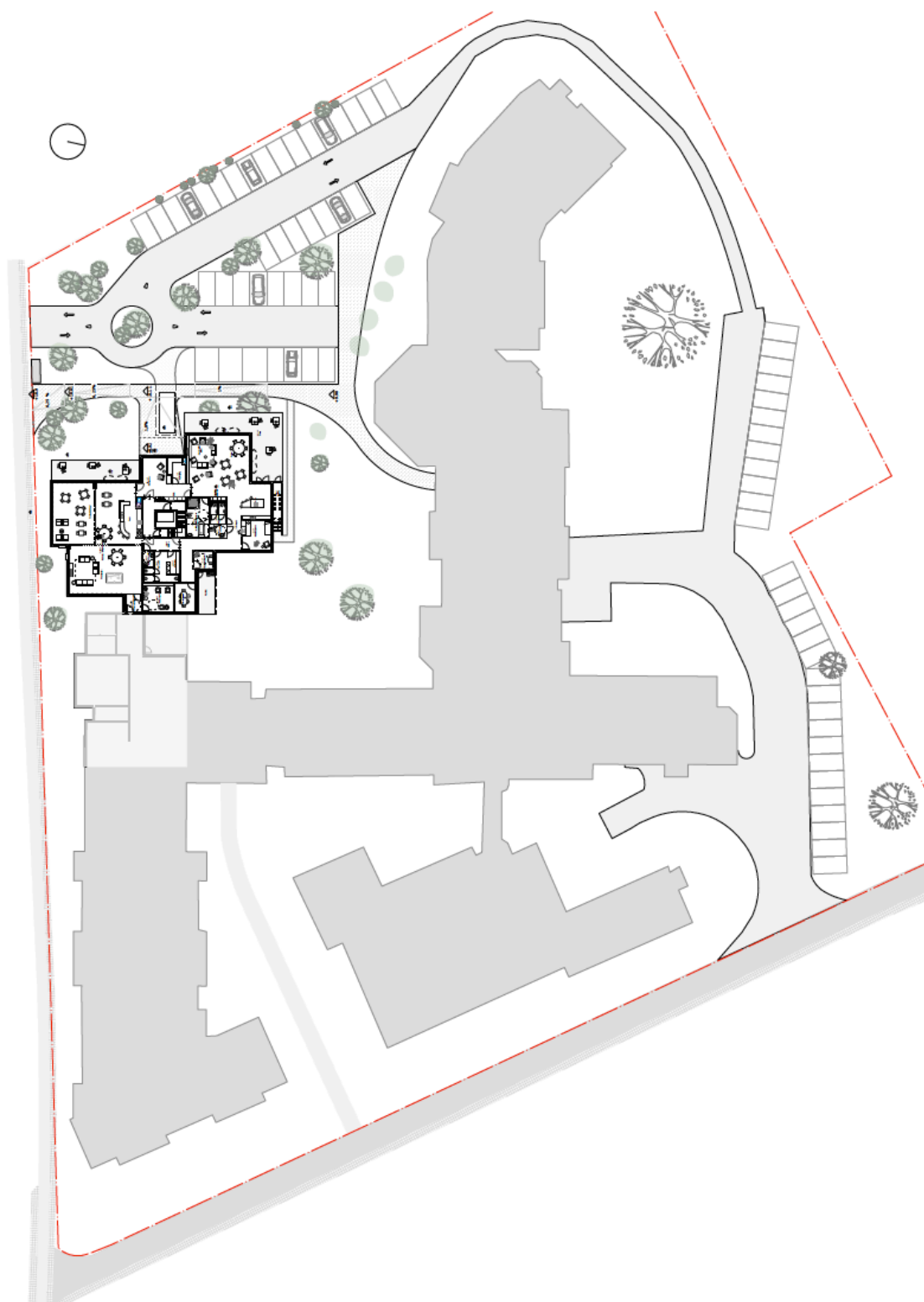

Fig. 1.6: Geplande ontwikkelingen geprojecteerd op de kadasterkaart.

Inplanting
nieuwe toestand
1/500
oear | 04.11.2013

Fig. 1.7: Inplantingsplan (projectgebied in het rood).

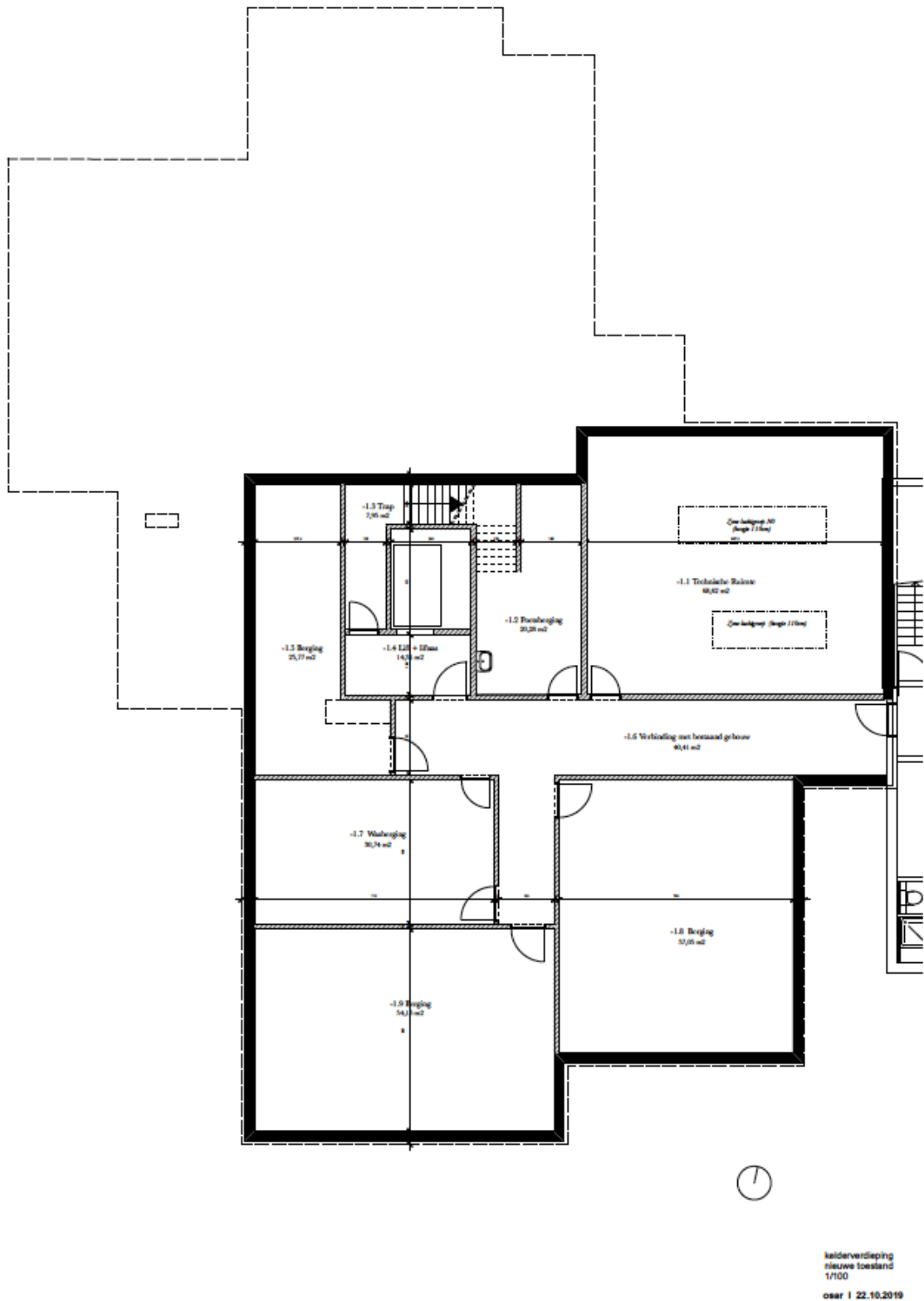
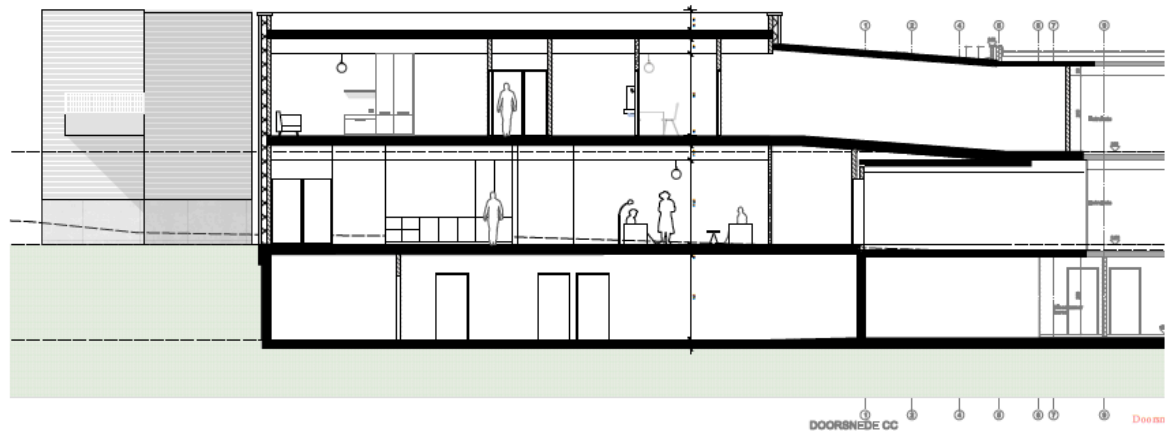

Fig. 1.7: Bouwplannen van de geplande werken (niveau -1).

Stadia
Vrijwilleke
17/02
omr. 1.22.10.2019

Fig. 1.9: Terreinsnede.

1.1.4 Werkwijze en motivatie bronselectie

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online onderzocht via www.dov.vlaanderen.be. Op basis van de onderzochte kaarten werd gepoogd een duidelijk beeld te verkrijgen van de landschappelijke en bodemkundige ligging van het projectgebied (conform de Code van Goede Praktijk art. 12.5.2.1 en art. 12.5.2.2). Hiervoor werd gebruik gemaakt van volgende kaarten:

- Bodemkaart
- Tertiair Geologische kaart
- Quartair Geologische Kaart
- Digitaal Hoogtemodel (DHM II)

De geomorfologische kaart kon niet worden geraadpleegd omdat deze niet beschikbaar is voor het projectgebied.

Van het tot nog toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken opgemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van de beschikbare publicaties. Het historisch kaartmateriaal en luchtfoto's is gegeorefereerd geraadpleegd via het geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed en bijkomend kaartmateriaal werd opgezocht via www.cartesius.be. Het gebruikte kaartmateriaal werd geselecteerd op basis van de nauwkeurigheid en de aanwezige geschiedkundige gegevens (conform de Code van Goede Praktijk art. 12.5.1.2). Volgende kaartmateriaal en luchtfoto's werden geraadpleegd:

- Ferrariskaart (1770-1777)
- Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)
- Vandermaelenkaart (1846-1852)
- Kadasterkaart van Popp (1842-1879)
- Luchtfoto's (1971, 2000, 2012 en 2016)

Het belangrijkste beschikbare historische kaartmateriaal werd geraadpleegd om de geschiedenis van het grondgebruik gedurende de laatste eeuwen zo goed mogelijk na te gaan. Deze informatie kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel aanwezige bodemarchief en de bewaring ervan. Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal geen grondgebruik naar voren komt dat dit noodzakelijk maakt. Het kaartmateriaal wijst op een zeer lage bewoningsdensiteit in het verleden. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomende informatie aandragen voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat dit niet past binnen een archeologienota.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied

Deze paragraaf overloopt kort de landschappelijke context van het projectgebied, met aandacht voor de aardkundige en hydrografische situering, de fysisch-geografische context en bodemtypologie.

Het projectgebied situeert zich langs de oostelijke rand van de bebouwde kom van Holsbeek, langs de Kortrijksebaan die de scheiding vormt tussen een grotendeels beboste getuigenheuvelrug (in het zuiden) en de valleigronden van de Winge (in het noorden). Geo-archeologisch gezien situeert het projectgebied zich in de zandleemstreek van het Hageland.

Het terrein ligt aan de noordelijke voet van de getuigenheuvelrug Chartreuzenberg-Meesberg. Ten noorden van de Kortrijksebaan zijn vlakke valleigronden aanwezig met talrijke kwelwaterbronnen (fig. 1.10). Het DHMII toont het projectgebied op een hoogte tussen de 22 m (noorden) en 29 m TAW (zuiden). De hoogtes op de Chartreuzenberg lopen op tot ca. 75-80 m TAW. De laagste zones ter hoogte van de Winge in de Wingevallei situeren zich op een hoogte van 14,9 m TAW (fig. 1.11-1.12). Er is sprake van een situering in een gradiëntzone waar potentieel is op zowel colluviale afzettingen van de Chartreuzenberg vanuit de zuidelijke richting, als hellingserosieprocessen.

Hydrografisch gezien behoort het projectgebied tot het Demerbekken dat op zijn beurt deel uitmaakt van het Scheldebekken.

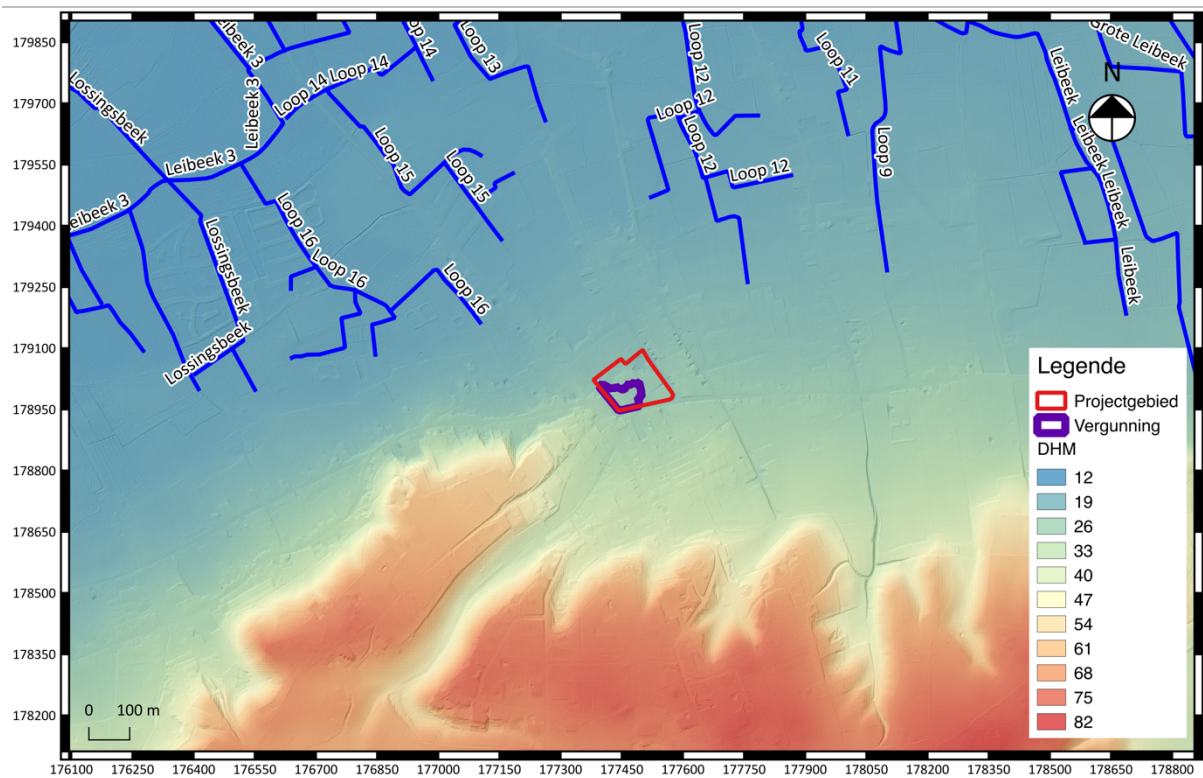

Fig. 1.10: Uittreksel uit het DHM II met aanduiding van het projectgebied (©AGIV).

Fig. 1.11: Detail uit het digitaal hoogtemodel (DHM II) met aanduiding van het vergunningsgebied (© AGIV).

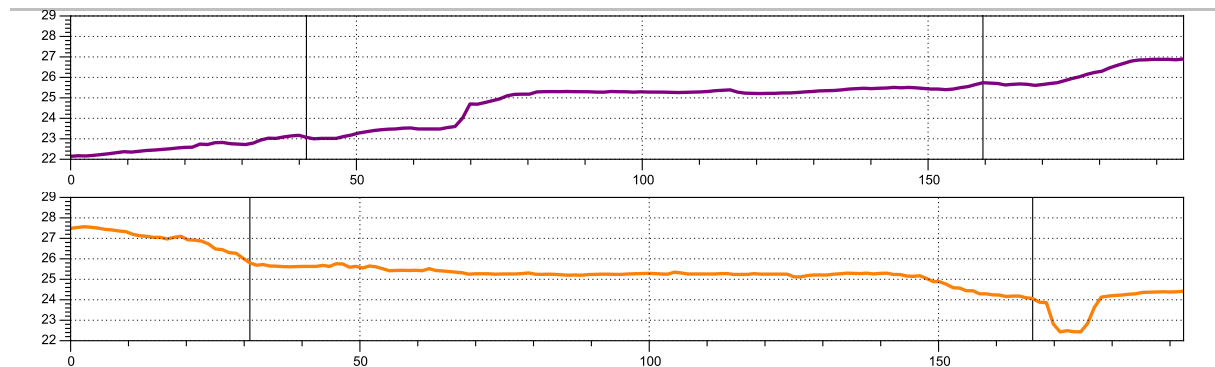

Fig. 1.12: Terreinverloop ter hoogte van het projectgebied van noordwest naar zuidoost (TP1) en zuidwest naar noordoost (TP2).

Het geologisch substraat van het onderzoeksgebied is opgebouwd uit de Formatie van Sint-Huibrechts-Hern (fig. 1.20/ code Sh). Deze formatie dateert uit het Laatste-Eoceen-Vroeg-Oligoceen (37 – 28,4 Ma). Op de flanken en de top van de getuigenheuvelrug dagzomen sedimenten van de Formatie van Diest (code Di), afgezet tijdens het late Mioceen. Het tertiair is binnen het projectgebied te situeren op 1-2 m diepte. Hieronder staan de verdere voor het projectgebied beschikbare gegevens opgesomd volgens www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be.

- Volgens de **Tertiair geologische kaart** (fig. 1.13) (www.dov.vlaanderen.be) bestaat de Formatie van Sint-Huibrechts-Hern uit mariene afzettingen gekenmerkt door grijsgroen zeer fijn, kleihoudend, glauconiethoudend en glimmerrijk zand. De afzettingen van de Formatie van Diest (code Di) bestaan uit een heterogene, schuine gelaagdheid van groen tot bruin zand, grindlagen, (ijzer)zandsteenbanken en kleirijke horizonten. De sedimenten zijn rijk aan glauconiet en tevens komen micarrijke horizonten voor.
- Op de **Quartair geologische kaart** (fig. 1.14) (www.dov.vlaanderen.be) is het project aangeduid met code 1. De Quartaire ondergrond bestaat uit eolische afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en/of het Vroeg-Holoceen. Er zijn wellicht ook hellingsafzettingen aanwezig bestaande uit een mengsel van quartaire en tertiaire sedimenten.
- De **Quartair profieltypekaart** (fig. 1.15) bevestigt de aanwezigheid van lemig tot zandlemig materiaal ontstaan door hellingsprocessen (colluvium) binnen het projectgebied. In het basisgedeelte ligt veel herwerkt tertiair materiaal. Colluviale bodems zorgen voor een afdekkend pakket dat mogelijk aanwezige archeologische resten bescherming biedt.
- Binnen de grenzen van het projectgebied komen volgens de **bodemkaart** OB -gronden voor (fig. 1.16). OB-gronden zijn niet gekarteerde bodems in bebouwde zones. In de nabije omgeving van het projectgebied komen voornamelijk bodems van het Lcp-type. Dit zijn zandlemige sedimenten zonder profielontwikkeling die door colluviale processen (erosie van de hoger gelegen gronden) zijn afgezet aan de voet van de heuvelrug. Deze afgezette gronden

kenmerken zich door een hoge potentie voor de aanwezigheid van begraven (paleo)horizonten in de diepere ondergrond, al dan niet geassocieerd met ruimtelijk goed bewaarde archeologiewaarden uit de (pre)historie.

Op ca. 30 m van het projectgebied, ter hoogte van de Kortrijksebaan nr. 25, werd in 2019 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba⁶. Op de bodemkaart werd deze betreffende zone als Lcp-gronden gekarteerd, zijnde zwak gleyige zandleembodems zonder profielontwikkeling met een bedolven textuur B-horizont op minder dan 80 cm diepte. Op het terrein was er sprake van één pedogenetische zone nl. een *A-colluvium-C*-profielopbouw zonder aanwezigheid van een (duidelijke) bedolven textuur B-horizont (Fig. 1.17). Het colluvium rust rechtstreeks op de sedimenten van het tertiair substraat.

Op basis van het daar uitgevoerde landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuvenonderzoek blijkt dat er ter hoogte van het terrein een colluviaal sedimentpakket aanwezig is met een dikte die gradueel afneemt van noord (laag) naar zuid (hoog). In de zuidelijke en hoger gelegen zone van het terrein is het colluviumpakket tussen 30 en 70 cm dik, terwijl dit opliep tot een dikte van 95 cm langs de noordelijke grens van het terrein. Hieruit kan worden afgeleid dat hellingerosieprocessen erg actief zijn geweest ter hoogte van het projectgebied, met een sterk aangetast bodemarchief als gevolg. Volgens de bodemkaart zou sprake zijn van een bedolven textuur B-horizont onder het colluviumpakket. Het is niet uitgesloten dat dit lokaal nog het geval is in de onmiddellijke omgeving van het desbetreffende projectgebied. In ieder geval toont de lokale bodemkundige situatie aan dat erosieprocessen lokaal sterk actief zijn geweest waardoor de van oorsprong aanwezige B-horizont (inclusief eventuele archeologische waarden archeologisch) is verdwenen.

⁶ Van Liefferinge & Decramer 2019.

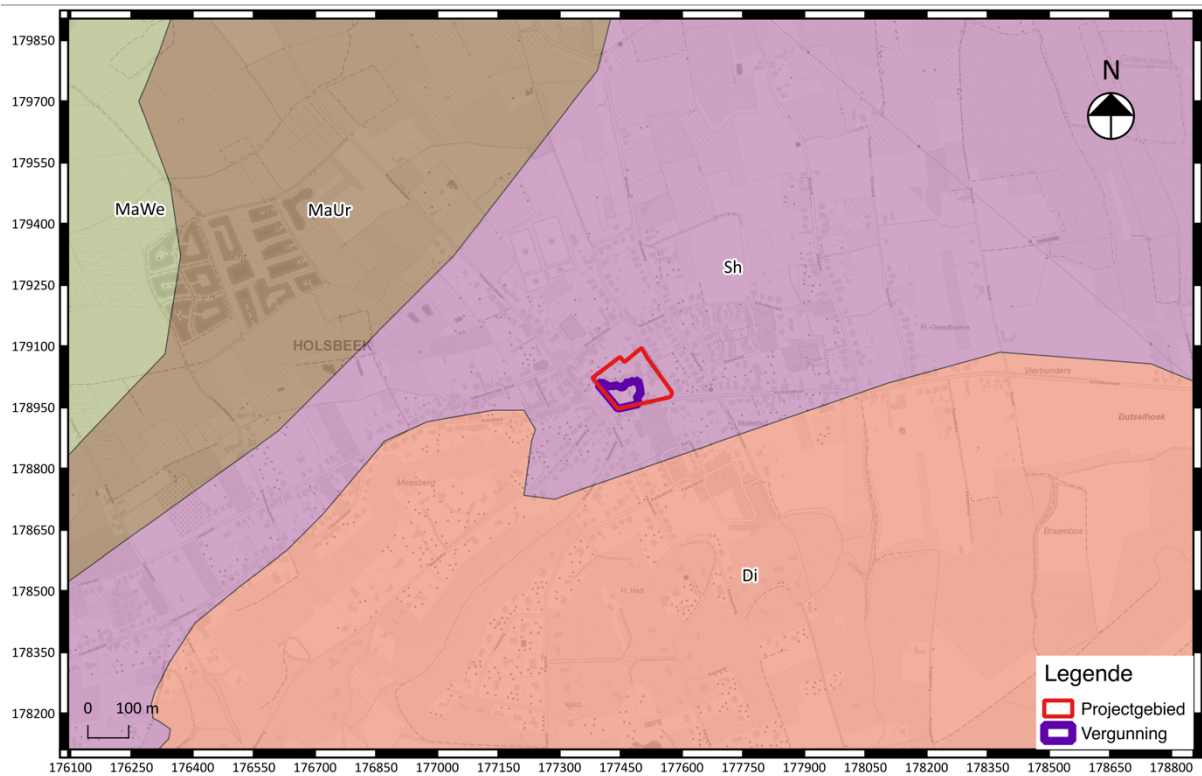

Fig.1.13: Uittreksel uit de Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (©AGIV).

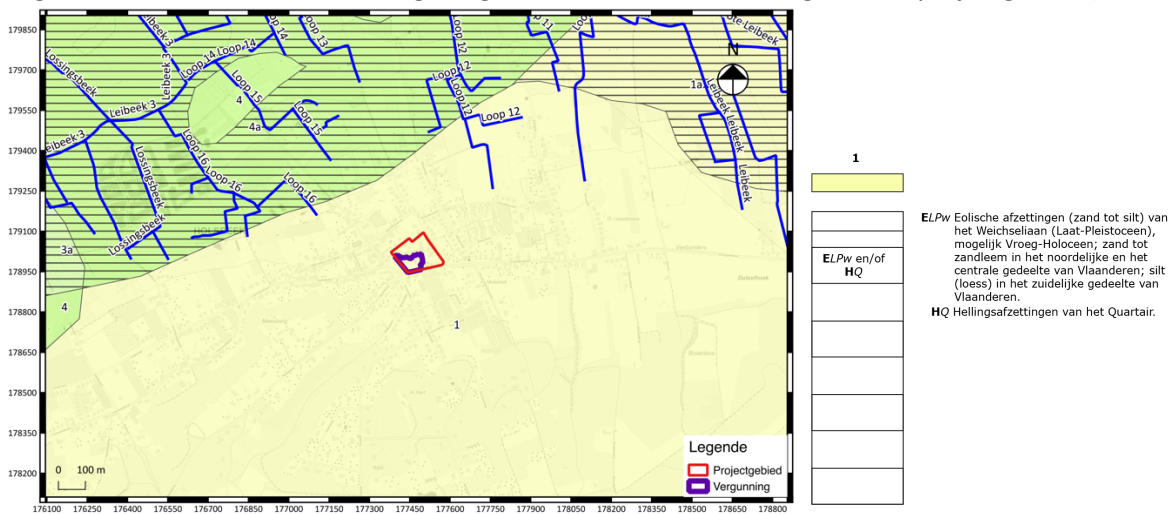

Fig. 1.14: Uittreksel uit de Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (©AGIV).

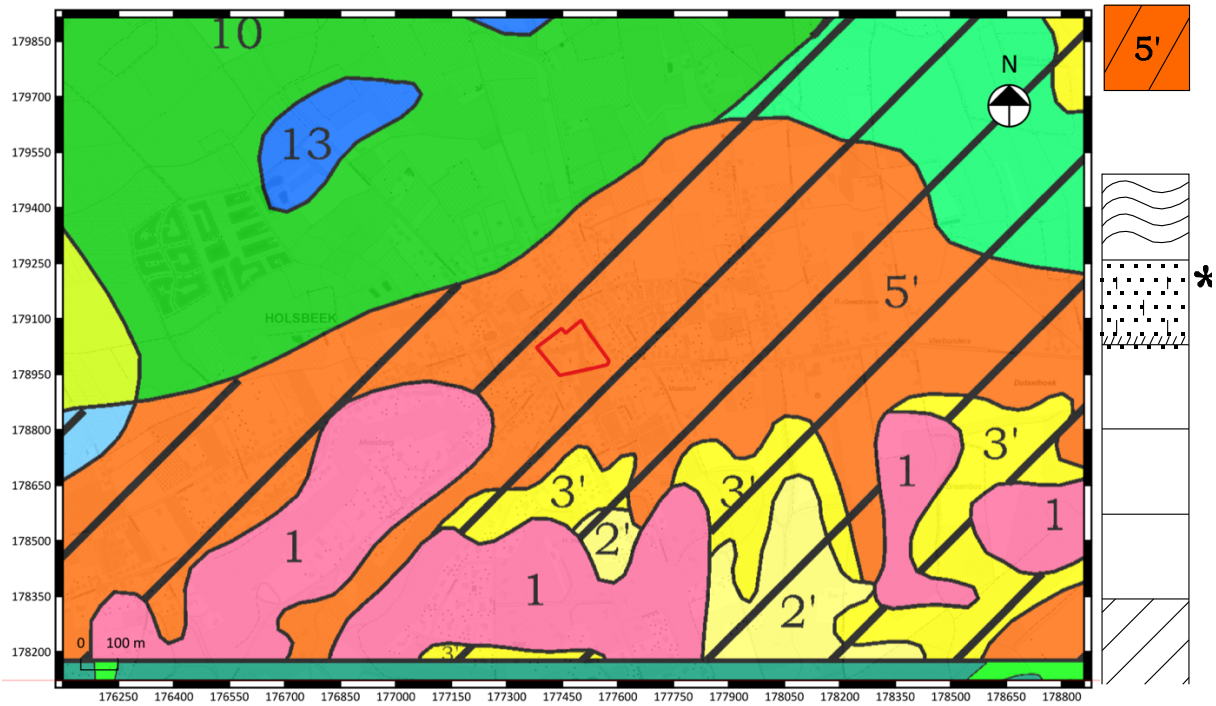

Fig. 1.15: Uittreksel uit de quartairprofieltypekaart met aanduiding van het projectgebied.

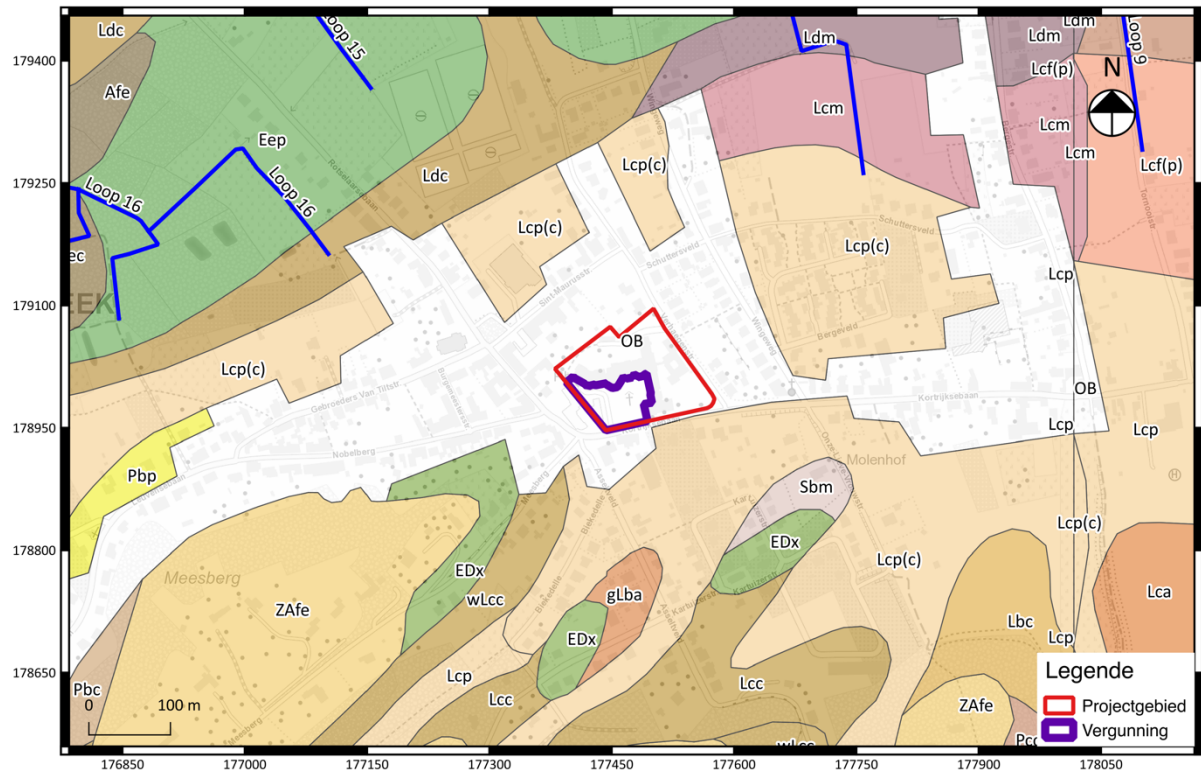

Fig. 1.16: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (©AGIV).

Fig. 1.17: Profielfoto van profiel referentie1 uit het proefsleuvenonderzoek Holsbeek-Kortijksebaan

25

(© Van Liefferinge & Decramer 2019).

1.2.2 Historische beschrijving

Op basis van de beschikbare geraadpleegde historische kaarten kan het landgebruik binnen het projectgebied gedocumenteerd worden.

De Kabinetskaart van Ferraris (1771-1778; fig. 1.18) toont een landschap dat wordt gekenmerkt door verspreide woonstructuren rondom het dorpscentrum van Holsbeek. Het projectgebied zelf is gekarteerd als akkerland omzoomd door houtkanten, behorende tot een wooneenheid. Het tracé van de huidige Kortrijksebaan en haar zijwegen vormden de verkeersaders doorheen het toenmalig akkerlandcomplex. Ter hoogte van het projectgebied was de Kortrijksebaan duidelijk ingetekend als een holle weg op de Ferrariskaart. De 19de-eeuwse Atlas der Buurtwegen (1841; fig. 1.19), de kaart van Vandermaelen (1846-1854; fig. 1.20) en de kadasterkaart van Popp (1842-1879; fig. 1.21) tonen een gelijkaardig landschapsbeeld. Het projectgebied is nog steeds onbebouwd. Op de Atlas der Buurtwegen is voor het eerst een duidelijke perceelsindeling in en rond het projectgebied waarneembaar. Het projectgebied bevindt zich deels op drie verschillende percelen.

Uit de beschikbare online te raadplegen luchtfoto's (1971; fig. 1.22, 1979; fig. 1.23, 2000; fig. 1.24, 2008-2011; fig. 2.25, 2012; fig. 1.26 en 2019; fig. 2.27) is af te leiden dat zich rond de Kortrijksebaan een dener bewoningpatroon ontwikkelt. Het terrein van het vergunningsgebied zelf is volgens een luchtfoto uit 1971 in die periode gedeeltelijk bebouwd met enkele woonhuizen met tuin en gedeeltelijk in gebruik als akkerland. In 1988 werd op het projectgebied gestart met de eerste fase van het huidige rust- en verzorgingstehuis met 60 woonheden. Dit is te zien op een luchtfoto uit 1979. Enkele jaren later werden twee nieuwe vleugels bijgevoegd in oost en westelijke richting. Vanaf 2015 is de bouw van een nieuw complex in de zuidoostelijke hoek van het terrein waar te nemen. Het oude woonhuis op het vergunningsgebied werd gesloopt en het vergunningsgebied werd hoofdzakelijk als parking ingericht. Deze situatie blijft tot op heden onveranderd.

Fig. 1.20: Vandermaelenkaart (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied (© AGIV).

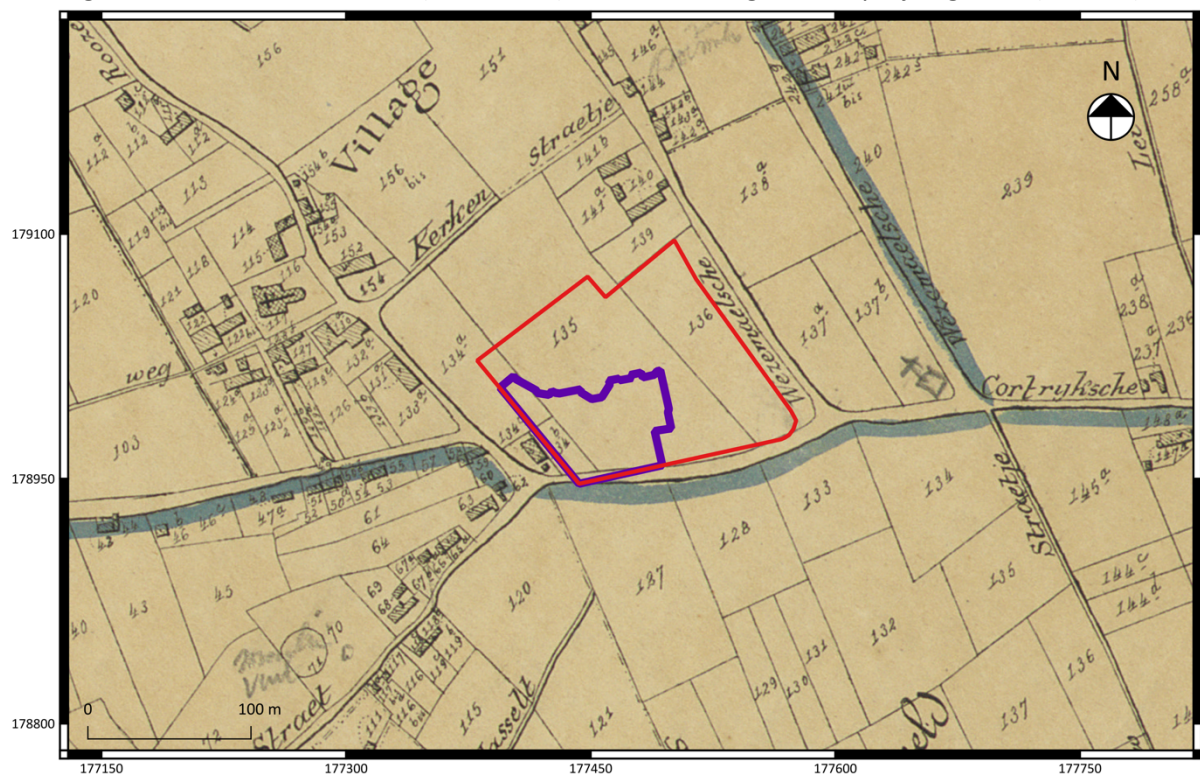

Fig. 1.21: Popkaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied (© AGIV).

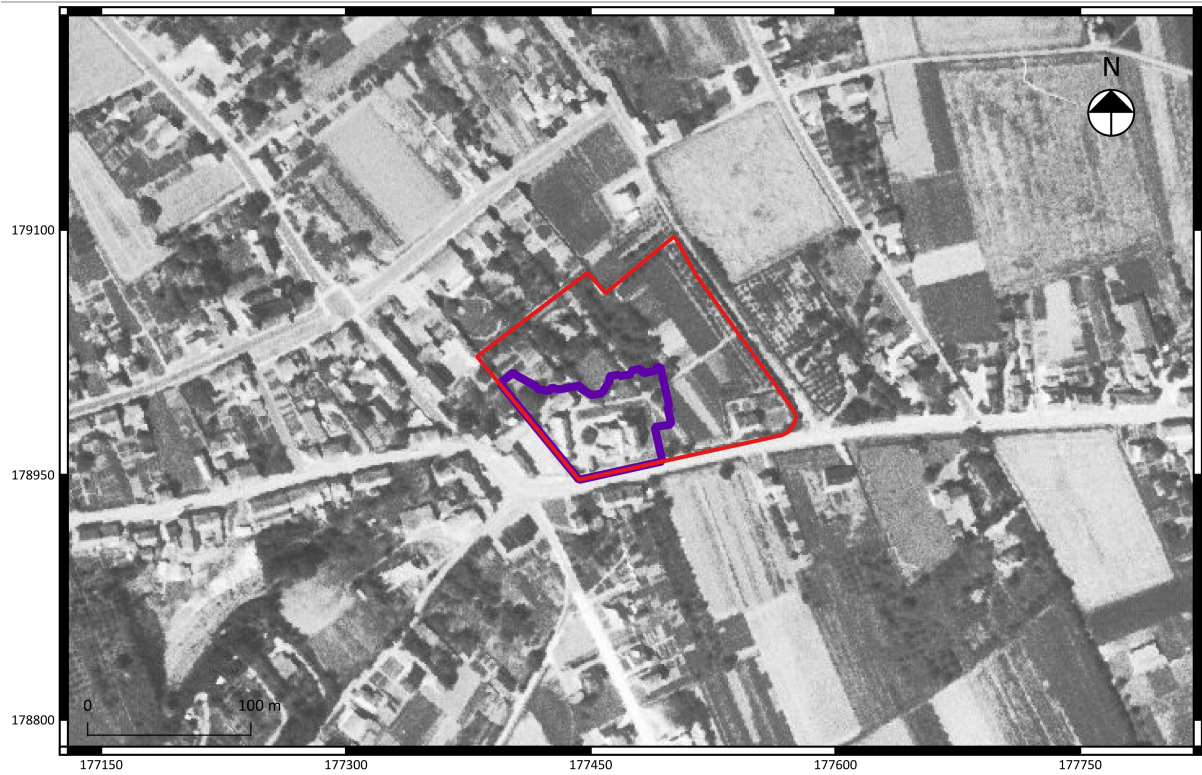

Fig. 1.22: Luchtfoto (1971) met aanduiding van het projectgebied (© AGIV).

Fig. 1.23: Luchtfoto (1979) met aanduiding van het projectgebied (© AGIV).

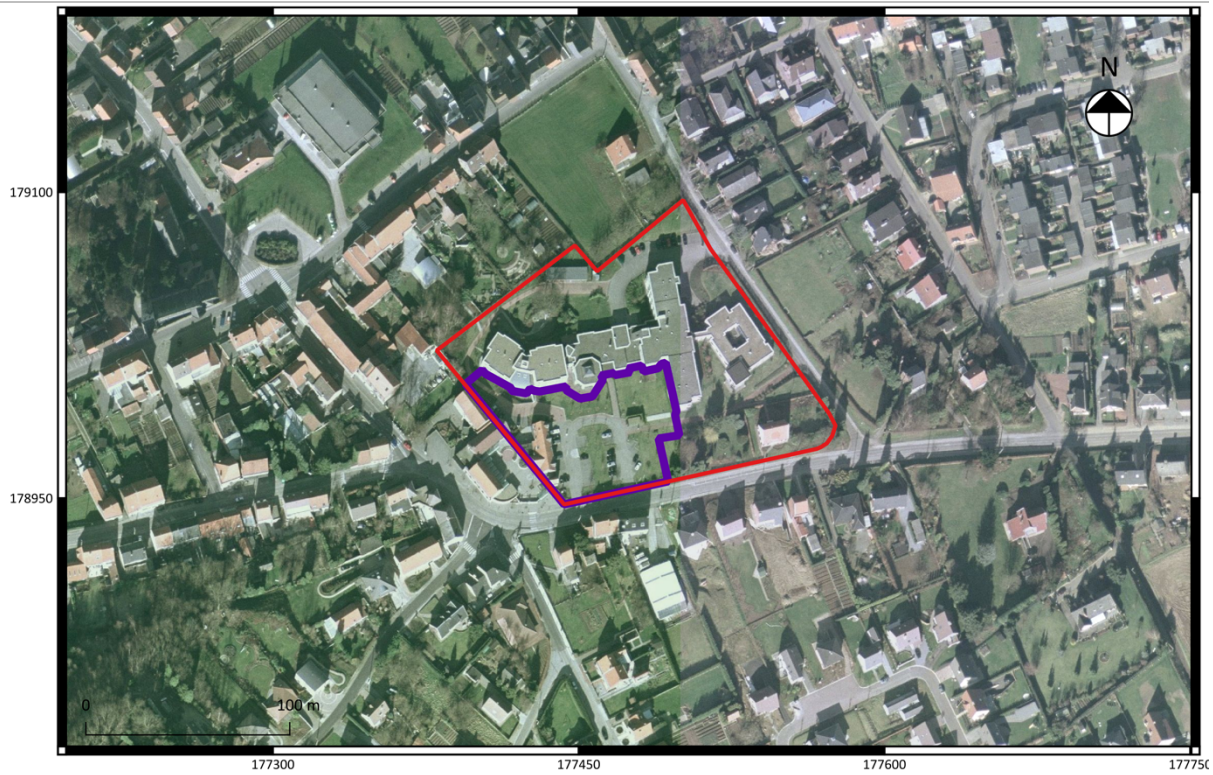

Fig. 1.24: Luchtfoto (2000-2003) met aanduiding van het projectgebied (© AGIV).

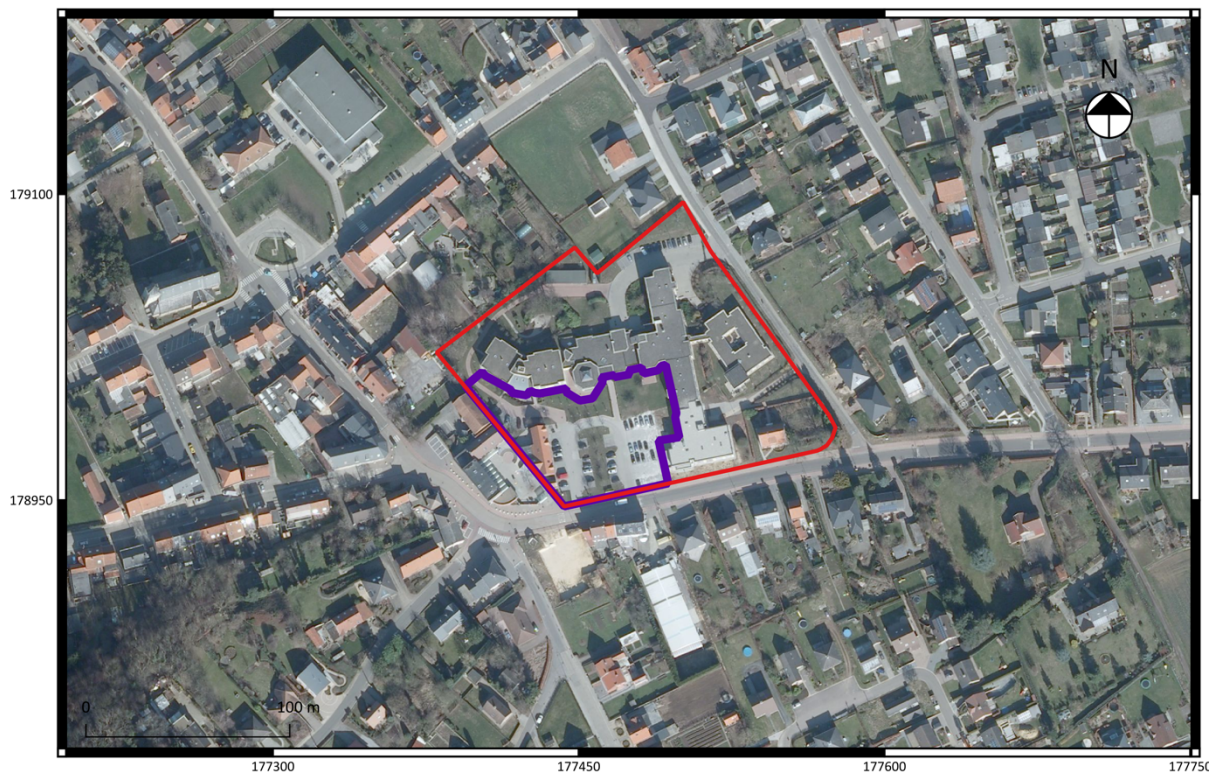

Fig. 1.25: Luchtfoto (2008-2011) met aanduiding van het projectgebied (© AGIV).

Fig. 1.26: Luchtfoto (2015) met aanduiding van het projectgebied (© AGIV).

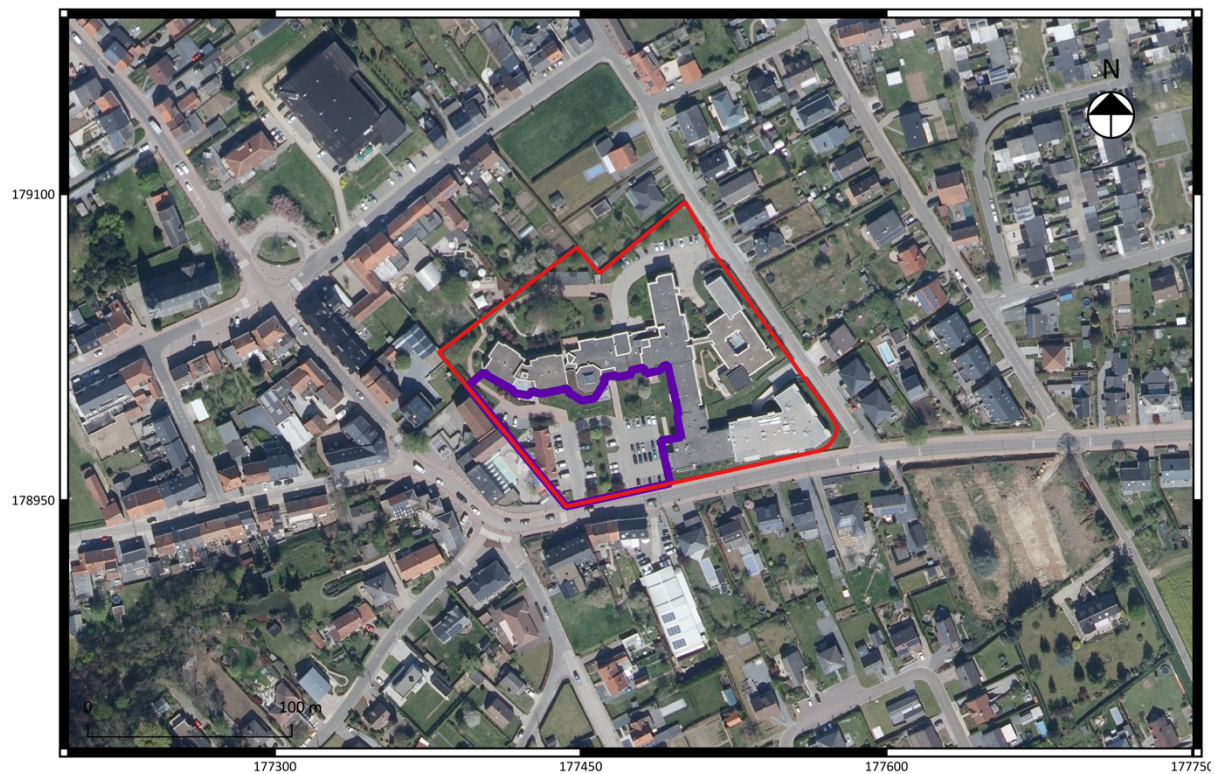

Fig. 1.27: Luchtfoto (2019) met aanduiding van het projectgebied (© AGIV).

1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied

In de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1.28 en 1.29) zijn verschillende archeologische vindplaatsen opgenomen die zich in de nabije omgeving van het projectgebied bevinden. Het grondgebied van de gemeente Holsbeek kent een rijke geschiedenis voor wat betreft het uitvoeren van archeologische waarnemingen. Voornamelijk vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw werden in deze regio talrijke veldkarteringen en (in mindere mate) opgravingen uitgevoerd door verscheidene (hobby-)archeologen. De focus van deze onderzoeken was/is hier voornamelijk gericht op diverse perioden van de steentijd. Opvallend zijn de vele vindplaatsen van (al dan niet begraven) concentraties van lithisch materiaal uit het (vroeg-)mesolithicum op gunstig gelegen gronden langsheen de loop van de Winge en haar zijlopen. Het mesolithicum in deze regio van de Wingevallei wordt het Wingemesolithicum⁷ genoemd en kan *grosso modo* onderverdeeld worden in twee landschappelijke entiteiten nl. de lagergelegen kleigronden en de hoger gelegen zandleemruggen (oeverwallen). Het projectgebied zelf situeert zich op de grens tussen de getuigenheuvel in het zuiden en de valleigronden in het noorden.

1.2.3.1 Prehistorisch sitecomplex in alluviale context van de Wingevallei als archeologische zone⁸

Ten noorden van het projectgebied ligt de vastgestelde archeologische zone van het *Prehistorisch sitecomplex in alluviale context in de Wingevallei*. De archeologische zone omvat een deel van de vallei met een brede valleivloer waarin zich een reeks van zandige ruggen bevinden langsheen de huidige Winge. Deze locatie omvat een belangrijke cluster van gekende vindplaatsen uit de prehistorie (vnl. oppervlaktevondsten o.a. collectie Boschmans) uit verschillende perioden (midden-paleolithicum t.e.m. de Romeinse periode) in de Wingevallei. Het gaat hierbij voornamelijk om vroeg-mesolithische artefactenconcentraties waarvan er al verschillende locaties door middel van veldprospecties ontdekt werden⁹. Voorts omvatten de veldprospectievondsten ook Neolithische artefacten¹⁰.

1.2.3.2 Lager gelegen kleigronden

De natte alluviale gronden van de Wingevallei werden in het verleden archeologisch minder in de belangstelling gezet doordat ze enerzijds minder geschikt waren voor bewoning in het verleden, en anderzijds een belemmering vormde voor het archeologisch onderzoek zelf (vaak te hoge waterstand of moeilijk leesbaar)¹¹. Deze gronden bieden echter een hoog potentieel voor een goede bewaring van archeologische waarden. In de alluviale vlakte van de Winge vond sedimentatie plaatst waardoor de uitgeschuurde depressie zich opvulde¹². Dit afdekkend pakket biedt een beschermende werking voor onderliggende archeologische waarde. Bovendien speelde deze zones – hoewel ze niet bewoond

⁷ Vermeersch 197, 1976.

⁸ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/303008>; De Raymaecker & Decramer 2019.

⁹ Boschmans 1953, 1954 en 1965; Vermeersch 1972 en 1976.

¹⁰ Vermeersch 1976.

¹¹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/303008>

¹² Van Baelen & Vanmontfort 2011.

werden- een belangrijke rol in het verleden. Zo diende ze o.a. in prehistorische periodes als belangrijke jachtgebieden of als plaats waar religieuze handelingen en begravingen werden uitgevoerd¹³.

Oppervlaktevondsten van lithisch materiaal in deze context betreffen o.a. **CAI**-locatienummers **976** (Mesolithicum), **252** (Vroeg-Mesolithicum), **152962** (Mesolithicum), **152961** (Mesolithicum), **251** (Vroeg-Mesolithicum), **246** (Steentijd onbepaald), **1766** (Steentijd onbepaald), **940** (Neolithicum). Enkele opgravingen en vooronderzoek in deze zone brachten eveneens waarden aan het licht uit de steentijd. Zo werd aan de Rotselaarsebaan een Vroeg-Mesolitisch kampement aangetroffen (**CAI157202**)¹⁴, en twee strooivondstsites van lithisch materiaal (**CAI157280**). Wellicht is ook in de rest van de Wingevallei en omgeving een groot potentieel voor de aanwezigheid van prehistorische sites.

1.2.3.3 Overgangszone tussen de Diestiaanheuvelds en de Wingevallei

Het projectgebied ligt op de overgangszone tussen de getuigenheuvelrug en de valleigronden. Deze ligging op een gradiëntzone betekent dat het projectgebied voortdurend onderhevig is geweest aan zowel afzettings- als erosieprocessen. De top van hoger gelegen delen in het landschap erodeerde waarna het losgekomen sediment werd afgezet op lageregelegen zones. Oudere archeologische loopniveaus – indien deze althans niet reeds zijn aangetast door erosie – kunnen door afdekkende sedimenten (collivium) goed bewaard zijn geweest.

In 2019 werd op ca. 30 m ten zuidoosten van het projectgebied een proefsleuvenonderzoek¹⁵ uitgevoerd door *Studiebureau Archeologie bvba* dat nog niet werd opgenomen in de CAI. Hier werden geen archeologische waarden (artefacten en/of bodemsporen) aangesneden. De lokale bodemkundige situatie toont aan dat erosieprocessen lokaal sterk actief zijn geweest waardoor de van oorsprong aanwezige B-horizont (inclusief eventuele archeologische waarden archeologisch) op het terrein zijn verdwenen. Mogelijk geldt dit ook voor het huidige projectgebied.

Ten oosten van het projectgebied ligt **CAI**-locatie **245**, aangeduid als een oppervlaktevindplaats van lithisch materiaal (collectie Scheys) uit het mesolithicum en het neolithicum. Wat verder naar het oosten, ter hoogte van verdwenen bewoning (hoeve) uit de Nieuwe Tijd werd een kling in grijze vuursteen aangetroffen tijdens een veldkartering (**CAI 1888**). Ook ten noorden van het projectgebied - langs de Bergeveld(street) - werd tijdens een veldkartering lithisch materiaal aangetroffen (collectie Boschmans) (**CAI 1027**).

Ten oosten van het projectgebied ligt **CAI**-locatie **245**, aangeduid als een oppervlaktevindplaats van lithisch materiaal (collectie Scheys) uit het mesolithicum en het neolithicum. Wat verder naar het oosten, ter hoogte van verdwenen bewoning (hoeve) uit de Nieuwe Tijd werd een kling in grijze vuursteen aangetroffen tijdens een veldkartering (**CAI 1888**). Ook ten noorden van het projectgebied

¹³ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/303008>

¹⁴ Sevenants 2011.

¹⁵ Van Liefferinge & Decramer 2019.

- langs de Bergeveld(straat) - werd tijdens een veldkartering lithisch materiaal aangetroffen (collectie Boschmans) (**CAI 1027**).

1.2.3.4 Hoger gelegen zandleemruggen (oeverwallen)

De topografisch hoger (en droger) gelegen gronden waren in het verleden een aantrekkingspool voor het inplanten van een nederzetting. Vooral grote zandruggen nabij een beek werden gegeerd als nederzettingsareaal. Stratigrafische observaties¹⁶ op twee vindplaatsen in Holsbeek – *Marrant* en *Boomkwekerij* – hebben aangetoond dat er weinig tot geen sedimentatie heeft plaatsgevonden bovenop de oeverwallen sinds het einde van de laatste ijstijd. De holocene bodem heeft zich bijgevolg op eenzelfde oppervlak ontwikkeld. Dit impliceert dat achtergelaten archeologische waarden een palimpsest vormen op datzelfde oppervlakte. Erosie, bioturbatie en recente verploegingen hebben vrij spel gekregen op het archeologisch relevant loopniveau en hebben ervoor gezorgd dat artefacten verticaal verspreid geraakte of meegevoerd zijn naar lageregelegene zones. Oppervlaktevondsten zullen hier dan ook minder contextgebonden zijn.

Ten zuiden van het projectgebied, ter hoogte van de Chartreuzenberg, werden meerdere veldprospecties uitgevoerd met als resultaat een Neolithische pijlpunt (**CAI 254**), een klein aantal artefacten uit de steentijd (**CAI 1028, 258 en 1646**), en meer dan 100 werktuigen uit het Laat-Mesolithicum (**CAI 4837**).

Ter hoogte van de huidige woonwijk ten zuiden van het projectgebied werd in 2011 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door *Studiebureau Archeologie bvba*. Tijdens de prospectie werden een aantal bodemsporen (met brokken verbrande leem en houtskool als bijmenging van de vulling) van onbepaalde aard en ouderdom aangetroffen, alsook enkele losse vondsten, met name fragmenten van (post)midleeeuws aardewerk en een distaal fragment van een kling (?) in grijze, gevlekte vuursteen. Binnen het projectgebied werd in het westen tot bijna 2 m colluvium vastgesteld terwijl in het oosten er onder de ploeglaag zich nagenoeg geen colluvium bevondt.

1.2.3.5 Metaaltijden en historische periodes

Tenslotte tonen de CAI-gegevens aan dat er in de omgeving naast steentijd artefactensites ook een aantal archeologische waarden uit historische periodes aanwezig zijn. Ten oosten van het projectgebied, op de Meesberg, werden naast een Paleolithische vuistbijl en een Neolithische pijlpunt ook een Romeins muntstuk gevonden. Deze laatste zou wijzen op een verbindingsweg die langs de heuvel liep, tussen het Leuvense en de omgeving van Aarschot.

Andere historische waarden in de nabije omgeving van het projectgebied betreffen de 16de-eeuwse Sint-Mauruskerk (**CAI 1874**), het laatmiddeleeuws Heilige Geesthof (**CAI 1889**), en het 17de-eeuws kasteel van Tilt (**CAI 250**).

¹⁶ Van Baelen & Vanmontfort 2011.

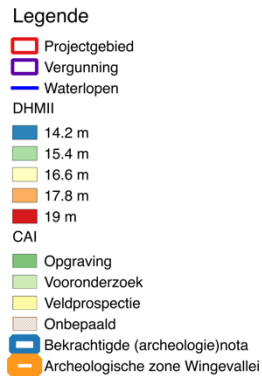
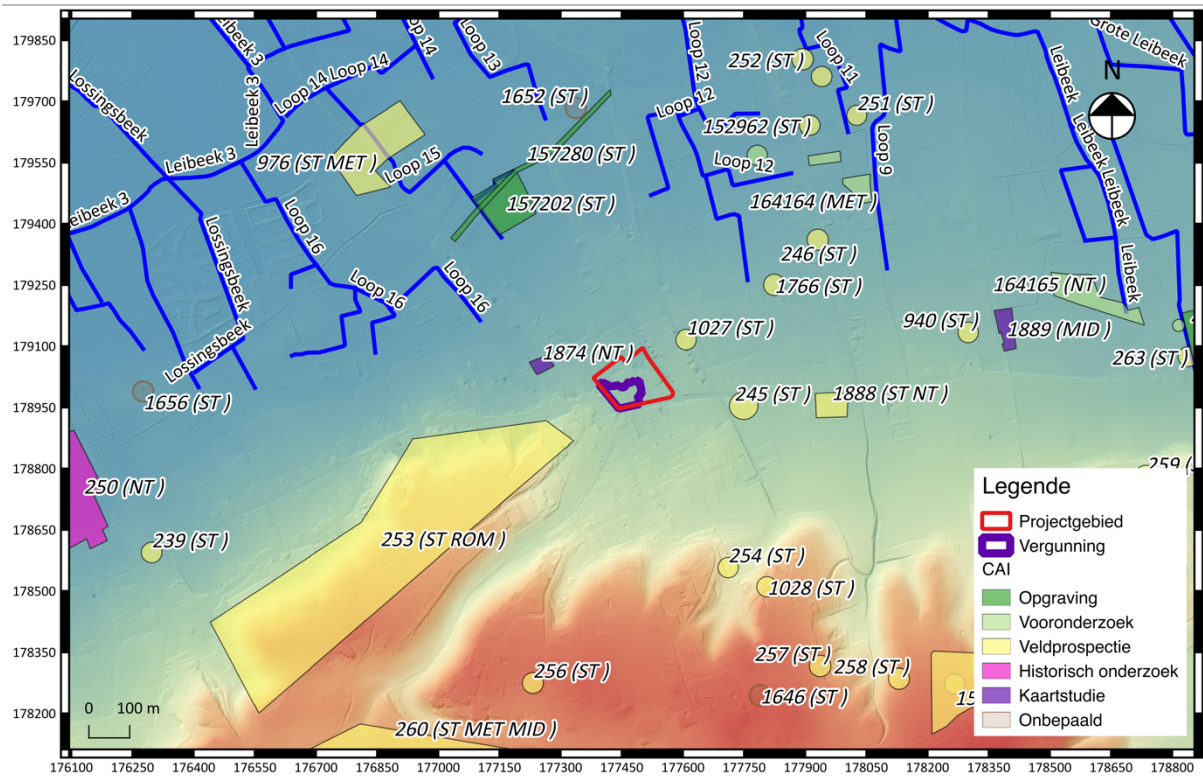

Fig. 1.29: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied. CAI-gegevens zijn opgenomen in de inventaristabel (tabel 1.1).

1.2.4 Archeologische verwachting (datering en interpretatie) van het onderzochte gebied

Op basis van de verzamelde aardkundige en historische gegevens kan geconcludeerd worden dat het onderzoeksterrein interessante en relevante archeologische waarden kan bevatten. Dit kan worden beargumenteerd op basis van zowel de verscheidene archeologische vondsten die in de buurt werden aangetroffen tijdens (karterende) veldprospecties als de gunstige landschappelijke ligging van het projectgebied. Het projectgebied situeert zich nl. in een gradiëntzone waar potentieel is op zowel colluviale afzettingen als hellingserosieprocessen.

Zowel de aardkundige gegevens als proefsleuvenonderzoeken in de nabijheid van het projectgebied bevestigen de aanwezigheid van colluvium. De relevantie van dergelijke gronden betreft de hoge potentie voor de aanwezigheid van begraven (paleo)horizonten in de diepere ondergrond, al dan niet geassocieerd met ruimtelijk goed bewaarde archeologische waarden uit de (pre)historische periode. Een proefsleuvenonderzoek op ca. 30 m van het projectgebied heeft echter gewezen op erosieprocessen die lokaal sterk actief zijn geweest waardoor de van oorsprong aanwezige B-horizont (inclusief eventuele archeologische waarden archeologisch) op het desbetreffende terrein zijn verdwenen.

Het grondgebied van de gemeente Holsbeek kent een rijk arsenaal aan gekende vindplaatsen uit de prehistorie (vnl. oppervlaktevondsten) uit verschillende perioden (midden-paleolithicum t.e.m. de Romeinse periode). Het gaat hierbij voornamelijk om vroeg-mesolithische (Wingemesolithicum) artefactenconcentraties. Waarden uit historische perioden zijn minder vertegenwoordigd in de omgeving maar kunnen niet uitgesloten worden door de gunstige landschappelijke configuratie van het projectgebied (hoog en droog) en haar ligging nabij het dorpscentrum van Holsbeek. Het terrein omvat voorts een hoge potentie voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijd artefactensites.

De evolutieschets van het historisch grondgebruik ter hoogte van het projectgebied toont aan dat het projectgebied vanaf de 20ste eeuw systematisch bebouwd werd, met op het vergunningsgebied een huis dat nadien weer gesloopt werd. Heden ten dage staat op het projectgebied het gebouwencomplex van het rust- en woonzorgcentrum, met op het vergunningsgebied hoofdzakelijk parking. Deze eenheden kunnen de goede bewaringsomstandigheden van het terrein hebben gehypothekeerd. Vermoedelijk zal het bodemarchief lokaal (gedeeltelijk) verstoord zijn.

Er kan geconcludeerd worden dat er een verwachting is voor archeologische waarden uit alle periodes vanaf het finaal-paleolithicum tot WOII, met een bijzonder hoge verwachting voor mesolithische artefactensites. Het bodemarchief kan mogelijk (al dan niet lokaal) wel door hellingserosie en graafwerkzaamheden verstoord zijn geweest.

1.2.5 Synthese en beantwoording onderzoeksvragen

Op basis van de verzamelde aardkundige en historische gegevens kan geconcludeerd worden dat het onderzoeksterrein interessante en relevante archeologische waarden kan bevatten. Dit kan worden beargumenteerd op basis van zowel de verscheidene archeologische vondsten die in de buurt werden aangetroffen tijdens (karterende) veldprospecties als de gunstige landschappelijke ligging van het projectgebied. Het projectgebied situeert zich nl. in een gradiëntzone waar potentieel is op zowel colluviale afzettingen als hellingserosieprocessen.

De evolutieschets van het historisch grondgebruik ter hoogte van het projectgebied toont aan dat het projectgebied vanaf de 20ste eeuw systematisch bebouwd werd. Heden ten dage behelst het terrein het gebouwencomplex van het rust- en woonzorgcentrum. Deze eenheden kunnen de goede bewaringsomstandigheden van het terrein hebben gehypothekeerd.

Er kan geconcludeerd worden dat er een verwachting is voor archeologische waarden uit alle periodes vanaf het finaal-paleolithicum tot WOII, met een bijzonder hoge verwachting voor mesolithische artefactensites. Het bodemarchief kan mogelijk (lokaal) door hellingserosie en graafwerkzaamheden verstoord zijn geweest.

Volgende onderzoeksvragen werden aan de hand van het reeds uitgevoerde bureauonderzoek beantwoord:

Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?

De hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site kan op dit moment niet afdoende gestaafd worden.

Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?

Er zijn geen concrete indicaties aangetroffen voor de aan- of afwezigheid van archeologisch relevante sites. Het potentieel op de aanwezigheid van relevante sites wordt echter zeer hoog ingeschat. Tenzij natuurlijk (delen van) het terrein zouden weggeërodeerd zijn.

Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?

Het wetenschappelijk potentieel van eventuele aanwezige sites wordt als hoog ingeschat. In de archeologische zone van het prehistorisch sitecomplex in alluviale context van de Wingevallei wijzen veldprospectievondsten en opgravingen op de aanwezigheid van vroeg-mesolithische artefactenconcentraties. Voorts worden vaak ter hoogte van dergelijke mesolithische sites ook jongere waarden uit het neolithicum en metaaltijden geattesteerd.

Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.

Zie paragraaf 2.2.

Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

De initiatiefnemer wenst een nieuw gebouw te voegen aan het reeds bestaand gebouwencomplex. Dit gebouw zal aansluiting vinden met de zuidelijke vleugel van het complex, ter hoogte van de huidige parkeerplaats. Het gebouw wordt voorzien van twee bouwlagen en een kelderverdieping. Ten westen van de nieuwbouw worden ook parkeerplaatsen aangelegd. De diepte van de ontwikkeling zal ongeveer 3,36 onder de vloerplas van het huidige gebouw komen te liggen.

Gezien het feit dat de afwezigheid van een archeologische site niet afdoende kan worden bewezen, enkel op basis van het bureauonderzoek, dient verder archeologisch **vooronderzoek** plaats te vinden (fig. 1.30).

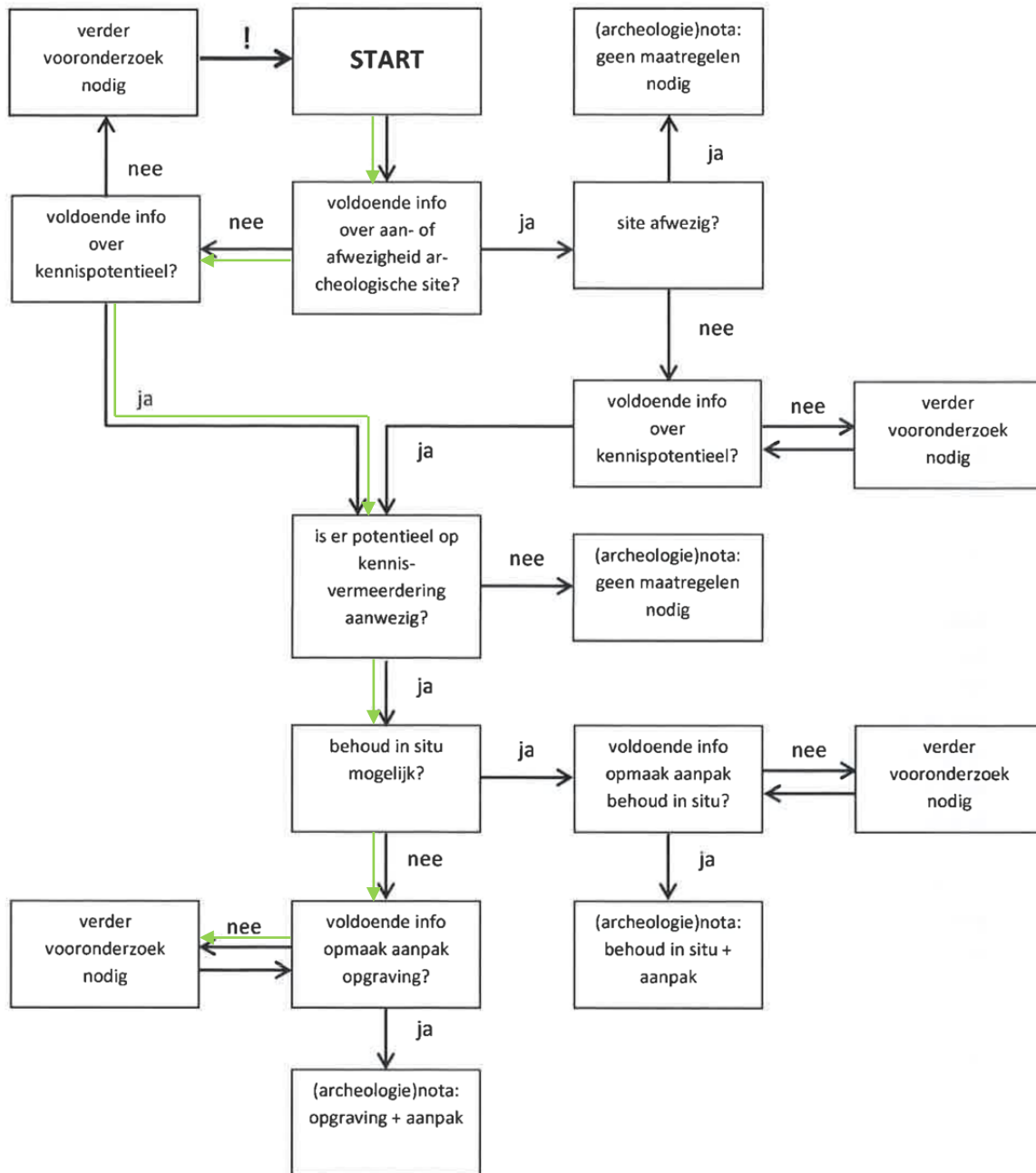

Fig. Fout! Geen tekst met de opgegeven stijl in het document..30: Beslissingsboom bij de afweging over de noodzaak tot verder vooronderzoek (Code van Goede Praktijk voor Archeologie en Metaaldetectie 3.0, Fig. 3).

Bibliografie

Literatuur:

DE RAYMAEKER & DECRAMER, 2019: *Archeologienota: De herinrichting van de voetbalterreinen aan de Verhaegenstraat te Holsbeek*, Studiebureau Archeologie bvba.

SEVENANTS, W. 2011: *Archeologische prospectie & begeleiding te Holsbeek – Rotselaarsebaan*. Rapport 2010-11, Triharch onderzoek & advies bvba.

VAN BAELEN, A. & B. VANMONTFORT. 2011: *Studieopdracht voor de archeologische terreinverkenning ten behoeve van de aanleg van collector Winge II te Holsbeek (EPA rapport 30)*. Intern rapport, Eenheid Prehistorische Archeologie KU Leuven.

VAN LIEFFERINGE & DECRAMER, 2019: *Nota: Resultaten van het archeologisch vooronderzoek aan de Kortijksebaan in Holsbeek*, Studiebureau Archeologie bvba.

VAN ZIJVERDEN, W. & J. DE MOOR. 2014: *Het groot profielenboek. Fysische geografie voor archeologen*. Sidestone Press, Leiden. 99.”

VANDEPUTTE, OMER ET AL. 2011: *Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten: Vlaams-Brabant*. Uitgeverij Lannoo. 157.

VERMEERSCH, P. 1972: “Twee mesolithische sites te Holsbeek.” In *Archaeologia Belgica 138*, Brussel.

Websites geraadpleegd (September 2019):

<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/303008>

<https://oar.onroerendergoed.be/>

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

<https://inventaris.onroerendergoed.be/>

<https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

<https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>